

WIJZER OUDER WORDEN

DICK LANGHENKEL

De Bijbelteksten in dit boek zijn overgenomen uit de Herziene Statenvertaling (HSV), tenzij anders staat aangegeven.

Zestigplus
Wijzer ouder worden

Copyright @ 2026 Dick Langhenkel & Uitgeverij Gideon
Auteur: Dick Langhenkel
Omslagontwerp en typografie: Jonathan Reining, Jore ontwerp
Jaar van uitgave: 2006 (Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer)
Vierde herziene druk: november 2026 (Uitgeverij Gideon)

Uitgave: Gideon, Hoornaar, Nederland
www.gideonboeken.nl

ISBN: 978-90-5999-333-4
NUR: 707

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een databank of doorgegeven in welke vorm of op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUD

Woord vooraf *7*

Deel I
Ouder worden: de praktische kant *11*

1. Gepensioneerd *13*
2. Samen oud worden *26*
3. Alleen overblijven *39*
4. Rentmeesterschap *55*
5. Ik ben opa *72*
6. Zorg over de toekomst *86*

Deel II
Ouder worden: de geestelijke kant *105*

7. Levenseinde *107*
8. Eeuwige bestemming *128*
9. Geloofszekerheid *149*
10. Geloofwaardigheid *169*
11. Meer van Uw Geest *189*
12. Op weg naar de ouderdom *209*

WOORD VOORAF

De mannenconferenties

Begin jaren tachtig van de vorige eeuw had de Evangelische Omroep een bloeiend landelijk vrouwenwerk opgezet. Mijn broeder en vriend Henk Binnendijk had een belangrijk aandeel in de geestelijke opbouw. Vanuit deze vrouwenbeweging werd stevig druk uitgeoefend op de EO in het algemeen en op Henk in het bijzonder om iets dergelijks ook op te zetten voor mannen. De EO zag dat destijds niet zitten; men veronderstelde dat mannen hier weinig belangstelling voor zouden tonen.
Henk benaderde vervolgens mij, om samen zelf met een initiatief te komen. We mochten een motel in Burgh Haamstede gebruiken en hebben een advertentie geplaatst in Visie, het omroepblad van de EO. We spraken af: Als zich meer dan vijftig mannen melden gaat het door, bij minder blazen we het af. Er meldden zich meer dan honderdvijftig mannen en zo werd de eerste mannenconferentie een feit.
In de jaren negentig ontwikkelde zich zo een bloeiend mannenwerk in Nederland en België, gedragen door vele lokale werkgroepen die mannenontbijten en regionale conferenties organiseerden. Elk jaar waren er ook een of twee landelijke conferenties. We beschikten over meer dan vijftienduizend adressen. Henk en ik gaven sturing aan dit werk, maar het eigenlijke werk werd gedragen door de vele mannenwerkgroepen zelf. Zij hebben in die tijd wonderen verricht.

Vragen en boeken

Een vast onderdeel van onze conferenties was het beantwoorden

van vragen van de deelnemers. Ik ontdekte dat sommige vragen steeds terugkwamen en dat we andere door tijdgebrek nooit volledig konden beantwoorden. Dergelijke vragen heb ik gebundeld en ze zijn in boekvorm verschenen onder de titel *Man naar Gods hart*. Twee jaar later volgde een tweede boek, *Geroepen tot man*. In deze boeken kon ik dieper ingaan op vragen rond pornografie, homoseksualiteit, huwelijk en gezin, omgaan met geld, werkloosheid en dergelijke.

In 2006 schreef ik een derde boek, *Vijftig plus*. Dit boek is dat jaar integraal door de EO uitgezonden in dertien radiolezingen. Ik ontdekte namelijk op de conferenties dat als het om wereldse zaken ging – zaken als geld, goed, bezit, carrière en opleiding – de meeste mannen zich goed wisten te redden. Maar zodra het ging om vragen over zaken als levenseinde, lichamelijke en geestelijke gezondheid, cremeren of begraven, uitvaartdienst, testament, eeuwige bestemming staarden heel wat mannen mij glazig aan. Deze tijdloze vragen komen in dit boek aan de orde. Ze worden niet uitputtend behandeld, want over sommige onderwerpen zou je een heel boek op zich kunnen schrijven. Het gaat er mij in dit boek meer om deze vragen onder je aandacht te brengen, zodat jij ze niet uit de weg gaat, want vroeg of laat gaan de antwoorden een beslissende rol spelen in je leven.

Net als mijn andere boeken heb ik ook dit boek geschreven vanuit mijn lange pastorale ervaring als predikant in verschillende gemeenten, als legerpredikant bij de landmacht en als geestelijk verzorger op zee onder vissers. Mijn diepe dankbaarheid en respect voor de Bijbel zijn mijn leidraad geweest bij het schrijven en overdenken.

Ik was aangenaam verrast dat Uitgeverij Gideon aangaf dit boek opnieuw te willen uitgeven. Het is aangepast aan de wereld van vandaag, maar in opzet hetzelfde gebleven en zeker bedoeld om met anderen over in gesprek te gaan. Het is ook geschikt voor bijbelstudiegroepen; daarom sluit ik elk hoofdstuk af met enkele gespreksvragen.

Ik hoop dat een nieuwe generatie mannen die Christus in onze tijd willen volgen hier antwoorden vinden die hun levens verdiepen en verrijken. Deze antwoorden kunnen zij op hun beurt doorgeven aan hun kinderen, om goed toegerust en sterk te staan in onze huidige tijd vol verwarring.

Alleen de vreze des Heren, kennis en wijsheid kunnen ons veilig leiden, en ons het einddoel van ons geloof, de zaligheid van onze zielen, helpen bereiken.

Dick Langhenkel,
Dronten, voorjaar 2026

DEEL I

OUDER WORDEN: DE PRAKTISCHE KANT

1 | Gepensioneerd

Niet iedereen gaat op dezelfde wijze met pensioen. Dat heeft alles te maken met ons arbeidsverleden, ons karakter en onze persoonlijke omstandigheden. De man die dag in dag uit in weer en wind zwaar lichamelijk werk doet, zal anders naar zijn pensionering toeleven dan de man die een beschutte kantoorbaan heeft. De man die het naar z'n zin heeft, zal anders naar die dag kijken dan de man die bijna dagelijks loopt te balen. De eerste zal moeite hebben om zijn werk los te laten, de tweede zal de dagen aftellen en het als een verlossing ervaren dat hij de deur achter zich kan dichttrekken.

Verschuiving

Toen ik als geestelijk verzorger bij de landmacht werkte, heb ik een opvallende verschuiving gezien. In de jaren tachtig ontmoette ik heel wat officieren en onderofficieren die met pijn in hun hart met leeftijdsontslag gingen. In de tweede helft van de jaren negentig kwam dit nog maar zelden voor. Bezuinigingen, reorganisaties, gebrek aan discipline en een ander soort personeel (door de verschuiving van dienstplicht naar beroeps) hadden hun tol geëist. Ik vond het opvallend dat juist de meest betrokken medewerkers de dagen aftelden tot hun leeftijdsontslag. Hoe vaak heb ik het die laatste jaren niet moeten horen: 'Nog zoveel jaren dominee, nog zoveel maanden, nog zoveel dagen!'

Ook buiten de landmacht proefde ik in die tijd, op bijvoorbeeld onze mannenconferenties en in het kerkelijk werk, dat ook in het bedrijfsleven velen snakten naar het moment dat ze hun

bedrijf de rug konden toekeren. Niet omdat ze te lui waren om te werken, integendeel! Ze zagen uit naar hun afscheid omdat het hen, door de voortdurende veranderingen en de veranderende arbeidsmoraal, min of meer onmogelijk werd gemaakt om nog zinvol bezig te zijn. Velen voelden zich beroofd van hun arbeidsvreugde en waren gewoon moe. Mannen die snakken naar het einde trekken gemakkelijker de deur achter zich dicht en zijn bepaald niet de mannen die later nog eens teruggaan voor een praatje en een bak koffie!

Met tegenzin met ontslag

Zelf behoor ik bij degenen die met tegenzin met leeftijdsontslag zijn gegaan. Zo had ik moeite met afscheid nemen en miste ik – vooral de eerste twee jaar – mijn werk en het leven op de kazerne. Enerzijds was ik dankbaar dat ik überhaupt nog zo oud was geworden, dat de stress in mijn leven een stuk minder zou worden en ik meer grip op mijn tijd zou krijgen. Anderzijds was ik tevreden met mijn werk, had ik er nog altijd plezier in en vond ik er de nodige voldoening. Ik had best nog enkele jaren door willen gaan. Een enkeling begreep dat, maar de meesten niet! De dienst Geestelijke Verzorging en mijn bataljonsstaf hebben mij een geweldig afscheid aangeboden, en ik kijk daar met dankbaarheid op terug.

Genieten

Wat mij rond mijn afscheid echter het meest is bijgebleven is dat geforceerde praten over genieten! 'Je moet nu gaan genieten!' Wat genieten... ik genoot toch van mijn werk? Kan een mens genieten op bevel? Ik heb mannen die snakten naar het einde in een groot zwart gat zien vallen. Je zou verwachten dat juist zij zouden genieten van hun nieuwe levensfase. Het leven heeft mij geleerd dat dit bepaald niet vanzelfsprekend is.

Dit heeft alles te maken met onze opvatting van genieten. Kan een mens genieten op commando? Begint genieten van het leven met het stoppen met je werk? Heeft genieten iets te maken met het gegeven of je het op je werk naar je zin had of juist niet? Meerdere malen heb ik van dichtbij gezien dat juist degenen die geforceerd naar het einde van hun carrière hebben toegeleefd, de grootste moeite hadden om tot een vreugdevolle invulling van het leven erna te komen. Het is net als met mensen die geforceerd naar een vakantie toeleven; het valt tegen of ze worden ziek.

Het is niet zo gemakkelijk om in een paar woorden weer te geven wat genieten precies is. Het is een dynamisch begrip dat zich moeilijk laat omschrijven. Het heeft alles te maken met lekker in je vel zitten, waardering krijgen voor je werk en wie je bent als persoon, voldoening ervaren. Natuurlijk heeft genieten ook te maken met positieve omstandigheden en voorspoed, maar veel minder dan we denken. Je kunt ziek zijn en toch genieten! Ik heb een halfjaar in oorlogsomstandigheden mijn werk moeten doen en zelfs toen kon ik genieten van heel bijzondere ervaringen. Omgekeerd kun je gepensioneerd zijn en toch ontevreden, terwijl anderen jaloers naar je kijken. Als jij iemand bent die denkt dat je eerst uit het arbeidsproces moet zijn om te kunnen genieten, dan heb ik een vervelende boodschap voor je: dat zou wel eens heel erg kunnen tegenvallen. Wie het nu al niet kan of zich er geen tijd voor gunt om van de grote én kleine dingen te genieten, kan dit ook niet na zijn pensionering.

Hobby

'Nu kun je gaan genieten!' Dat zinnetje in die goedbedoelde afscheidstoespraak van je werkgever slaat nergens op. Evenmin als dat zinnetje: 'Nu heb je alle tijd voor je hobby.' Natuurlijk is het waar dat je na je pensionering alle tijd hebt voor je hobby.

Maar zeg eens eerlijk: is het genieten om alle dagen met je hobby bezig te zijn? Ik ga graag vissen en ik heb altijd geprobeerd om een dag of dagdeel per week naar de waterkant te gaan. Daar heb ik bijna altijd erg van genoten, maar ik genoot er toch het meest van na een drukke en intensieve tijd. Als ik wil, kan ik nu hele dagen gaan vissen, maar ik kijk wel uit. Dan wordt vissen werken, en of ik er dan nog zo van geniet als nu waag ik te betwijfelen.

Thuis

Door de vele legeroefeningen in binnen- en buitenland was ik veel en soms lang van huis. Ik heb jaren gekend waarin ik meer dan twintig weken van huis was. Bij mijn afscheid werd er gememoreerd dat er nu meer tijd zou zijn voor mijn vrouw: 'Nu kunnen jullie samen gaan genieten!' Dat is waar en daar maken we ook dankbaar gebruik van.

Maar als je denkt dat ik nu dagelijks bij mijn vrouw op de bank zit, dan heb je het mis. Daar zitten wij beiden niet op te wachten. We hebben allebei ook nog steeds een eigen leven, vanwaaruit we elkaar steeds iets nieuws te vertellen hebben. Het is heel belangrijk om je te realiseren dat als jij met pensioen gaat, ook de wereld van je vrouw op z'n kop staat!

Als pastor heb ik maar al te vaak gezien dat mannen dit vergeten. Voor hen verandert er van alles, maar nemen zij ook hun vrouw in die veranderende omstandigheden voldoende mee? Vooral mannen die zich zonder voorbehoud volledig op hun hobby storten hebben daar moeite mee. Als je als man of vrouw met pensioen gaat, betekent dit ook dat je nieuwe afspraken met je geliefde moet maken over de gang van zaken in huis. Het kan toch niet zo zijn dat er voor onze echtgenotes niets verandert? Helaas zijn ze er nog: mannen die te beroerd zijn om een stofzuiger te pakken en in tranen uitbarsten als hun vrouw

te kennen geeft dat ze er een paar dagen alleen op uit wil. Ik ken vrouwen die dat niet eens aan hun gepensioneerde man durven voorstellen. Tegelijkertijd moet je met het pakken van die stofzuiger ook voorzichtig zijn, want er zijn vrouwen die dat als een aantasting van hun persoonlijke eer vinden. Ze roepen dan zoiets als: 'Denk je dat ik een smeerpoets ben?' Mijn vrouw vond in elk geval dat ik me te veel met haar zaken bemoeide en te veel kritiek had op haar manier van het huishouden doen. Ik ben namelijk heel gevoelig voor orde – waarschijnlijk voelde ik me daarom zo thuis in het leger – maar mijn vrouw kon het niet waarderen dat ik thuis, zonder haar toestemming, begon op te ruimen en schoon te maken. Maak je geen zorgen, het gaat goed met ons! Maar ik heb daardoor wel geleerd: laat je vrouw in haar waarde, respecteer haar werkterrein en doe niets buiten haar instemming om. Het is misschien even slikken, vooral als je gewend was anderen opdrachten te geven, maar het went snel!

Status en structuur

Ik heb al verteld dat ik er tegenop zag om afscheid van mijn werk en werkomgeving te nemen. Als ik eerlijk ben dan denk ik dat ik er wel twee jaar over gedaan heb om mij geheel los te maken. Na een mislukte vakantie – we werden op de Gouwzee overvaren door een stuurloos zeiljacht – nam ik wat betaald werk aan en deed ik het nodige vrijwilligerswerk.

Toch zat ik niet lekker in mijn vel! De eerste maanden miste ik vooral de strakke discipline die vijftien jaar lang structuur aan mijn leven had gegeven. En ik had er ook en vooral moeite mee dat ik een stateloos burger was. Op de kazerne was ik iemand! Door mijn rang en positie had ik daar een bepaalde status. Ik werd openlijk gewaardeerd om mijn inzet en manier van werken. Ik kende de mensen en zij kenden mij! Mijn mening werd gevraagd en problemen werden me voorgelegd. Kortom,

ik had een echte werkplek die structuur aan mijn leven gaf en waardering opleverde.
Die structuur werd in mijn geval nog extra benadrukt door de militaire discipline, zowel op de kazerne als tijdens oefeningen in het veld. Een strakke dagindeling en, tijdens oefeningen, ook nog een strakke nachtindeling. Dan kom je definitief thuis en valt dat allemaal weg. Je kunt opstaan wanneer je wilt en grotendeels je dag zelf indelen. Sommigen kunnen dat heel goed, maar lang niet iedereen is in staat zelf die structuur aan te brengen. Toch kunnen we ook thuis niet zonder structuur leven. Wie maar voor het vaderland weg gaat leven, maakt het zichzelf en zijn huisgenoten moeilijk. Ben je nog samen en zijn er nog kinderen in huis, dan lost dit probleem zich vanzelf op, maar een alleenstaande zal het op dit punt een stuk moeilijker hebben.
Van mijn status was ik overigens snel verlost! Mijn vrouw plukte mijn rangonderscheiding van mijn schouders en riep: 'Nu ben ik moeder-overste!' Ik kon direct met de afwas beginnen. Daar sta je dan als stateloos burger. Niet dat ik te beroerd ben om iets in het huishouden te doen, dat heb ik altijd gedaan en ik behoor ook niet tot de mensen die dat beneden hun stand vinden. Toch moest ik even slikken toen ik erachter kwam hoe moeilijk een mens kennelijk zonder status kan. Elk beroep heeft zijn eigen status. Een goede vakman heeft status binnen het bedrijf en daar is niets mis mee. Ieder mens heeft recht op erkenning en waardering. Maar weet je waar wel iets mis mee is? Als je aan je status verslaafd bent en ervan afhankelijk bent geworden. Vooral mannen in statusgevoelige beroepen, zoals bijvoorbeeld het mijne, lijden daaraan.

Ik weet nog uit mijn studententijd dat een jaargenoot van me een hoogleraar een kritische vraag stelde. Tot mijn verbijstering ging de man als een waanzinnige tekeer en wij hoorden hem

schreeuwen: 'Weet je wel wie ik ben?!' Toen begon hij op te sommen wat hij allemaal gestudeerd had en waar, maar het enige wat hij ermee bereikte was dat wij hem nog belachelijker gingen vinden. Dat kan gebeuren als je kickt op je status en niet in staat bent om daar op de juiste wijze mee om te gaan. In de krijgsmacht ben ik ze ook tegengekomen: officieren die als ze er niet meer uitkwamen niet verder kwamen dan eveneens te roepen: 'Weet je wel wie ik ben?' Ik heb zelfs een kolonel gekend die zijn mond niet opendeed, maar slechts naar zijn schouder wees, waar zich duidelijk zichtbaar een balk en drie sterren bevonden. Dat was voor hem het einde van alle tegenspraak.

Kort lontje

In mijn pastoraat heb ik meerdere malen gehoord van de echtgenotes van mannen met een duidelijk maatschappelijke status dat ze na hun pensionering thuis een tijd kribbig waren en snel geïrriteerd. Tegenwoordig zouden we zeggen: mannen met een kort lontje. Dat dit de sfeer in huis zwaar onder druk zet, zal duidelijk zijn. In plaats van deze gevoelens te overrulen, is het beter om die bespreekbaar te maken. Op zich is er met deze gevoelens niets mis, want een mens kan ten diepste niet zonder een vorm van status. We hebben allemaal iets in ons wat om bevestiging vraagt. Wanneer je jarenlang in het middelpunt van de belangstelling hebt gestaan... wanneer anderen van jou afhankelijk waren... wanneer mensen tegen je opkeken en jij de lakens uitdeelde, dan kan het echt zeer doen als je van de ene dag op de andere stateloos burger bent. Dit ontkennen is dwaas. Als wij dit niet onder ogen zien, kan dat leiden tot vervelende ontsporingen, die het leven nog verder onder druk zetten. Dan zullen mannen die overgevoelig zijn voor status of er zelfs verslaafd aan zijn, direct (vaak eerst onbewust) elders op zoek gaan naar bevestiging. Meestal is die te vinden in vrijwilligerswerk.

Nu is er natuurlijk niets mis met het doen van vrijwilligerswerk. Dat kan juist een goede invulling van de vrije tijd zijn na pensionering. Als dit werk echter puur en alleen moet dienen tot meerdere eer en glorie van de persoon zelf, om het gemis aan status op te vullen, dan heb ik in het kerkelijk werk wel geleerd dat je met zulke mensen niet best uit bent. Ze hebben een sterke drang om zich op alle mogelijke manieren te profileren, en als de erkenning dan niet snel genoeg komt, dan lopen ze vaak al snel met hun portefeuille te zwaaien. Vergeet je ze een keer te bedanken of in het zonnetje te zetten, dan zijn de rapen gaar. Meestal lost een goed gesprek het nodige op, maar als enige elementaire zelfkennis ontbreekt, dan is het slecht kersen eten met zulke mensen. Ik heb heel wat vrijwilligerswerk daardoor in rook zien opgaan, alleen maar omdat mensen steeds moeilijker met elkaar door één deur konden. Het is daarom niet verkeerd om in de tijd rond de pensionering een beetje op elkaar te letten en waar mogelijk in gesprek te gaan.
Er zijn gelukkig ook bedrijven die door middel van conferenties en voorlichting hun personeel voorbereiden op hun nieuwe levensfase. Mijn vrouw en ik hebben daar bij defensie dan ook dankbaar gebruik van gemaakt.

Het belang van het afscheid

Dit hoofdstuk ben ik begonnen met te vertellen dat we niet allemaal op gelijke wijze met pensioen gaan. Zo nu en dan liep ik daar ondubbelzinnig tegenaan als weer eens een collega zonder afscheid te nemen de benen nam. Naarmate de onvrede door de vele reorganisaties toenam, nam ook dit verschijnsel steeds vaker vervelende vormen aan. Meestal had men nog wat verlof opgespaard dat dan werd opgenomen, en voor je er erg in had was er zo weer een collega met stille trom vertrokken. Dan kon het gebeuren dat je in de koffiekamer hoorde vragen: ‘Ik heb

Jansen al een tijd niet gezien, zit hij ziek thuis?' 'Welnee, die is met pensioen!'
Soms kwamen mannen er met mij over praten, omdat ze mijn mening wilden horen over de wijze waarop zij dachten te vertrekken. Met mijn mening zat het niet zo ingewikkeld: ik vind namelijk dat je altijd afscheid moet nemen, ook al heb je het mogelijk de laatste jaren niet naar je zin gehad of voel je je tekortgedaan door het bedrijf. Alleen als je écht met niemand meer wat hebt, doordat je genegeerd of vergeten bent, zou je kunnen overwegen hiervan af te wijken. Voor mij is het feit dat je het de laatste jaren niet meer naar je zin hebt gehad geen reden om met stille trom te vertrekken. Je doet daar niet alleen jezelf, maar ook je collega's die jou een warm hart toedragen ernstig tekort mee. Zo blijft bij alle partijen een leegte en een onbevredigd gevoel achter. Wie zomaar wegloopt zonder echt afscheid te nemen, blijft altijd rondlopen met het gevoel dat je het niet hebt afgemaakt. Er is geen duidelijke markering. Het kan zulke mannen tijdelijk een gevoel van opluchting geven, maar later kan het zich tegen je keren.
Ik heb wel eens een onderofficier opgezocht voor wie het weigeren van een afscheidsreceptie niets anders dan een soort wraak was. Wraak op wie? Op dat rotbedrijf waardoor hij zich totaal miskend voelde? Op mijn vraag 'Wie is dan wel dat bedrijf?' antwoordde hij: 'Dat Haagse zooitje!' Kun je daar dan wraak op nemen? Ligt er iemand in Den Haag nu wakker van jouw handelwijze? Verandert er nu iets, heb je een begrijpelijk signaal uitgezonden? Waarom schrijf je geen brief met je ervaringen van de laatste jaren? Dan heb je in elk geval iets gedaan. Je hebt dan je frustraties van je afgeschreven en de verantwoordelijken in elk geval in kennis gesteld van je negatieve ervaringen. Wat heb je nu precies gedaan? Collega's die je een warm hart toedragen buitengesloten! Je hebt hun geen kans gegeven je te bedanken

voor je inzet, gedeelde ervaringen tijdens oefeningen en oorlogssituaties. De collegialiteit, de vriendschap en de warmte die ze jou bij je afscheid hadden willen tonen of verwoorden, heb je gemist. Zowel bij jou als bij je collega's blijven slechts leegte en frustratie achter.
Zo laat dit praktijkvoorbeeld zien hoe belangrijk het is om over je negatieve gevoelens, die op zichzelf best begrijpbaar zijn, heen te stappen, en de positieve en vreugdevolle kant een eerlijke kans te geven.

Niet met stille trom

Zelf heb ik ook een keer afscheid genomen na een aantal zware en teleurstellende arbeidsjaren. De eerlijkheid gebiedt me te zeggen dat mijn vrouw toen verstandiger was dan ik. Ik was geneigd om met stille trom te vertrekken, maar zij drong erop aan om openlijk en officieel afscheid te nemen. Ik stond daar met gemengde gevoelens, maar ben tot de dag van vandaag dankbaar dat ik naar haar geluisterd heb.
Of je nu stratenmaker, generaal, timmerman of burgemeester bent, als je in de gelegenheid gesteld wordt om afscheid te nemen, neem dan afscheid en zo niet, organiseer dan zelf iets voor al diegenen aan wie je goede herinneringen hebt. Wie wegloopt zonder afscheid te nemen, zal in een later stadium ook moeite hebben met het bezoeken van het afscheid van collega's. Er ontstaat meestal een soort repeterende breuk. De prijs die je daarvoor betaalt is het missen van een heleboel gezelligheid en levensvreugde. Zij kunnen niet met jou meeleven en andersom evenmin.
Hetzelfde zou ik kunnen schrijven over het deelnemen aan reünies. Ik weet niet precies hoe dat in andere bedrijven gaat, maar binnen de krijgsmacht is het heel gebruikelijk dat er een reünie wordt gehouden. Als het even kan, ga ik daarheen en ik

kom meestal met een goed gevoel weer thuis. Ook van andere, vaak grote bedrijven, heb ik wel gehoord dat er van een bepaalde afdeling een reünie werd gehouden. Wie zonder afscheid is weggelopen, zal denk ik ook niet gemakkelijk aan zo'n reünie deelnemen.
Hoe dan ook, ik denk dat weggaan zonder afscheid in de meeste gevallen heel onbevredigend is, voor alle betrokkenen. Mannen die belijden christen te zijn, doen er goed aan om zo'n besluit in het licht van de navolging van Christus te overwegen. Als er niets is waarvoor wij ons hoeven te schamen, dan staat niets een afscheid in de weg, hoe moeilijk we het ook hebben gehad. Mocht er wel iets zijn waar we ons als christen voor moeten schamen, dan doen we er goed aan, voor zover het in onze macht is, dit nog voor ons definitieve vertrek uit de weg te ruimen. Voor een man die oprecht christen is, is er maar één verlangen: met beiden benen op de grond tussen de mensen staan en tegelijk zonder opdringerigheid of zweverigheid in alles een beeld van zijn Heer te zijn. Dat vraagt nederigheid, spontaniteit en soms moed!

Dezelfde opdracht

Ik ben nog altijd dankbaar dat tijdens mijn afscheid bij defensie, naast alle plagerijen om mijn fouten en eigenaardigheden, mijn commandant zijn speech afsloot met de woorden: 'Ook al zijn velen van ons niet gelovig, we hebben altijd respect voor je gehad, je was een goede officier en een goede christen!' Dat is mijn grootste beloning! Dit is per slot van rekening altijd mijn verlangen geweest, om mijn liefde voor Christus in de gewone dagelijkse dingen te mogen uitdragen. Of ik nu aan de bar stond of in de kou bij een soldaat op wacht, ik was me er altijd van bewust dat ik de naam van Christus met mij meedroeg! Dat heeft soms spanningen gegeven, misverstanden en plagerijen

uitgelokt, en enkele keer ben ik lelijk onderuitgegaan en heb ik de naam van de Heer niet hooggehouden. Maar ik ben dankbaar dat ik, ondanks gemaakte fouten en mislukkingen, als christen niet alleen aanvaardbaar, maar ook herkenbaar voor mijn collega's ben geweest.
Volgens mij is dat de taak en opdracht voor iedere christenman, zowel in het arbeidsproces als thuis in kleine kring. Deze opdracht gaat door, ook als we om wat voor reden dan ook buiten het arbeidsproces komen te staan. Ook dan staan we in de samenleving, ook dan wordt er naar ons gekeken en op ons gelet. Toen Corrie ten Boom eens sprak over veranderingen in ons leven zei ze: 'Het decor mag veranderen, maar de opdracht blijft hetzelfde!'

Om verder over na te denken en te doen

1. Bij het afscheid nemen van je kantoor of bedrijf, hetzij door ziekte, hetzij door pensionering, verandert niet alleen je maatschappelijke status, maar ook de relatie met je partner. Kunnen de volgende Bijbelgedeelten je helpen bij een gesprek over dit onderwerp? Romeinen 12:3; Kolossenzen 3:17 en 23.

2. In sommige christelijke kringen wordt het leven zo zwaar en ernstig genomen, dat genieten als iets onchristelijks wordt ervaren. Wil je in dat geval eens mediteren over Prediker 9:7-10 en Prediker 3:13?

3. Hoe denk je dat er op de werkplek en in de samenleving naar jou wordt gekeken? Word je gerespecteerd om je christelijke levenswandel? Kan Kolossenzen 4:5-6 je daarbij helpen?

4. Ben je het ermee eens dat een bedrijf er goed aan doet om het personeel voor te bereiden op hun pensioen? Welke onderwerpen zouden volgens jou daarbij ter sprake moeten komen?